

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Літвінов Михайло Володимирович

УДК 33.336.2

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**МІСЦЕВІ ПОДАТКИ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ
ВДОСКОНАЛЕННЯ**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ М. В. Літвінов

Керівник роботи
Дема Дмитро Іванович
_к.е.н., професор

Висновок кафедри фінансів і кредиту _____

за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри _____ №

від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

_____

(науковий ступінь, вчене звання)
«__» _____ 20__ р.

_____

(підпис)

_____

(прізвище ,ім'я, по батькові)

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)

(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____

(науковий ступінь, вчене звання)

_____

(підпис)

_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Літвінов М. В. Місцеві податки та механізм їх вдосконалення. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Поліський національний університет, Житомир, 2020.

В кваліфікаційній роботі досліджено еволюцію становлення та розвитку місцевого оподаткування, яке включає місцеві податки та збори. Показано значення і місце місцевих податків та зборів у формуванні доходів Зведеного бюджету та місцевих бюджетів. Розкрито механізм адміністрування місцевих податків та зборів. Виявлено недоліки в системі адміністрування місцевих податків та зборів. Запропоновано шляхи вдосконалення місцевого оподаткування.

Ключові слова: місцеві податки, місцеві збори, податок на майно, єдиний податок, транспортний податок, туристичний збір.

SUMMARY

Litvinov M.V. Local taxes and the mechanism of their improvement. - Manuscript qualification work.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 “Finance, Banking and Insurance” - Polissia National University, Zhytomyr, 2020.

The qualification work examines the evolution of the formation and development of local taxation, which includes local taxes and fees. The value and place of local taxes and fees in the formation of revenues of the Consolidated Budget and local budgets are shown. The mechanism of administration of local taxes and fees is revealed. Deficiencies in the system of administration of local taxes and fees were identified. Ways to improve local taxation are suggested.

Key words: local taxes, local fees, property tax, single tax, transport tax, tourist tax.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ.....	8
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ	13
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ.....	23
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

ВСТУП

Актуальність теми. Успішний розвиток України на засадах ринкової економіки не можливий без збалансованої податкової системи, яка складається із загальнодержавних та місцевих податків і зборів. Останні є важливим джерелом доходів місцевих бюджетів. За нетривалий період розвитку України в адмініструванні місцевих податків і зборів відбулися значні зміни, які сприяли значному скороченню місцевих податків та вдосконаленню механізму їх нарахування і сплати. Значні зміни в системі місцевого оподаткування відбулися в процесі проведення реформи місцевого самоврядування, направлені на відновлення фінансової незалежності місцевих бюджетів. В цих умовах, до місцевого оподаткування ставляться нові вимоги, значно зростає їх роль у пошуку фінансових резервів для територіальних громад. Питання, пов'язані з місцевим оподаткуванням знаходять все більше місця в наукових дослідженнях українських вчених-економістів. Механізм оподаткування місцевих податків і зборів в Україні є об'єктом досліджень Андрущенка В.Л., Баранник Л.Б., Вікторчук М.В., Гнидюк І.В., Гончаренка М.В., Вовчанського Ю.В., Деми Д.І., Іванова Ю.Б., Кміть В.М., Крисоватого А.І., Кириленко О.Л., Лазутіної Л.О., Письменного В.В., Проць Н.В., Тарангул Л.Л. та ін. Завершення територіально-адміністративної реформи вимагає подальшого вдосконалення місцевого оподаткування та проведення подальших наукових досліджень в цьому напрямі.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методологічне дослідження еволюції становлення та розвитку системи місцевого оподаткування як важливого джерела доходів місцевих бюджетів та обґрунтування шляхів його вдосконалення. В процесі розкриття теми дослідження необхідно вирішити наступні завдання:

- розкрити економічну необхідність та суть податків податків;
- дослідити еволюцію розвитку та становлення системи місцевого оподаткування як з кількісної, так із якісної сторін;

- розкрити механізм адміністрування місцевих податків і зборів;
- показати місце місцевих податків і зборів у формуванні Державного та місцевих бюджетів;
- показати динаміку надходжень від місцевих податків і зборів;
- визначити структуру місцевих податків і зборів у формуванні бюджетів;
- розкрити досвід місцевого оподаткування за кордоном;
- визначити шляхи покращання адміністрування місцевих податків і зборів.

Предмет та об’єкт дослідження. Об’єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес еволюції становлення, розвитку та адміністрування місцевих податків і зборів. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і практичних положень щодо еволюції становлення, розвитку та адміністрування місцевих податків і зборів.

Методи дослідження. Для розкриття теми дослідження використовувалися наступні методи: історичний – для вивчення еволюції становлення та розвитку системи місцевого оподаткування в Україні; абстрактно-логічний – для теоретичного обґрунтування економічної необхідності податків, їх суті, розкриття механізму адміністрування місцевих податків, виявлення недоліків в оподаткуванні та визначення шляхів його покращання; статистико-економічний – для вивчення та встановлення тенденцій динаміки надходжень від місцевих податків і зборів та змін в їх структурі; розрахунково-конструктивний – для визначення зв’язків між оподаткуванням та формуванням місцевих бюджетів; графічний та табличний прийоми – для підтвердження цифровим матеріалом тенденцій в адмініструванні місцевих податків і зборів; монографічний – при наведенні прикладів розрахунку розміру окремих місцевих податків.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки, які зроблено на основі проведеного дослідження можуть бути рекомендовані місцевим органам самоврядування для встановлення ставок та пільг місцевих податків і зборів на наступний рік при плануванні доходів місцевих бюджетів.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповідях автора на тему:

«Вдосконалення оподаткування землі – важливий резерв надходжень до місцевих бюджетів» оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Фінансове забезпечення економіки» (2 червня 2020р., м. Житомир, ЖНАЕУ);

«Зарубіжний досвід місцевого оподаткування» апробованій на Студентській науково-практичній конференції «Сучасний профіль міжнародних економічних відносин в умовах пандемії» (26 листопада 2020р., м. Житомир, Поліський університет);

«Склад та структура надходжень до Зведеного бюджету від податку і збору на доходи фізичних осіб» оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2020» (20 листопада 2020 р., Поліський університет).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Основний текст роботи викладено на 26 сторінках комп'ютерного тексту. Структурно робота включає вступ, три розділи, висновки, 7 таблиць, список використаних джерел, який нараховує 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Досліджуючи історію становлення та виникнення податків слід відмітити, що вони виникли дуже давно. В неорганізованому суспільстві вони мали форму різного роду примусових зборів. В теорії оподаткування XVII-XIX ст. податок трактується як примусовий платіж, добровільно платити податки ніхто, як правило, не хоче. На сьогодні, в українському податковому законодавстві податок визначається, як обов'язковий платіж до відповідного бюджету. З появою інституту держави виникла необхідність у фінансових ресурсах необхідних для виконання функцій держави. Значна частина функцій держави за багатолітню історію не змінилася.

Відзначимо, що на державу покладено такі основні функції: захист держави, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист населення, розвиток спорту, забезпечення правопорядку, розвиток продуктивних сил та інші. На виконання цих функцій державою, через її відповідні органи, необхідні кошти. Основним джерелом надходження коштів для виконання функцій держави, як податки, суспільство знайти не може. З іншої сторони, значна частина податкових платежів надходить від виробничої сфери, а державні інституції їх, як правило, не сплачують. Виходячи з цього, держава постійно вдосконалює систему оподаткування, яка складається із загальнодержавних та місцевих податків і зборів.

Тривалий час в теорії оподаткування практично не існувало розмежування економічної сутності категорії «податок» та категорії «місцеві податки». Разом з тим, в зв'язку з поділом фінансів на загальнодержавні та місцеві фінанси, виникла потреба у виділенні джерел їх формування. Виходячи з цього, в теорії оподаткування з'явилися трактування категорії «місцеві податки». Так, Письменний В.В. відмічає, що «під місцевими податками і зборами слід розуміти податкові платежі, які впроваджують тільки за

ініціативою представницьких органів місцевого самоврядування, ці ж органи визначають їх основні елементи (зокрема базу оподаткування, граничні розміри, податкові ставки, порядок обчислення та сплати, напрямки використання) й здійснюють адміністрування» [41, с.18-19]. На думку Проць Н.В. «місцеві податки та збори є законодавчо встановленими обов'язковим платежами, які зараховуються до місцевих бюджетів відповідних територій» [35, с. 537]. Ми не будемо розглядати історію становлення місцевого оподаткування України за часів, до та під час існування Радянського Союзу. Нас цікавить сучасний стан місцевого оподаткування за період існування української держави.

В перші роки існування незалежної України ще діяло податкове законодавство бувшої країни. Одним із перших нормативних документів, який визначив формування системи оподаткування в Україні був Закон України «Про систему оподаткування», який визначив перелік загальнодержавних та місцевих податків і зборів, яких на той час було, відповідно, 28, 3 і 15. До місцевих податків відносився комунальний податок, податок з реклами, податок на нерухомість, до місцевих зборів – ринковий, курортний, з власників собак, за видачу ордера на квартиру, за припаркування автотранспорту, за виграш на бігах на іподромі, за право використання місцевої символіки, за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг та ін. [36].

В 1993 році Декретом Кабінету Міністрів України більш детально було визначено види місцевих податків і зборів, їх граничні розміри та порядок обчислення [37]. Додатково було запроваджено ще один місцевий податок – податок з продажу імпортованих товарів, та визначено, що адміністрування податку на нерухомість буде регулюватися окремим законом [37]. Аналізуючи цей перелік слід відмітити, що деякі з цих місцевих податків і зборів на момент їх запровадження вже були неефективними. Наприклад, збір з власників собак та збір за видачу ордера на квартиру практично не мали фіскального ефекту. На сьогодні з цього переліку залишилися лише податок на нерухомість, який запрацював лише із запровадженням Податкового кодексу України,

туристичний збір і збір за паркування транспортних засобів. З іншої сторони, на сьогодні з відмінених місцевих податків були б важливим джерелом доходів для місцевих бюджетів, наприклад, податок з реклами та комунальний податок.

Найбільш радикальні зміни в систему місцевих податків і зборів були внесені із запровадженням в 2011 році Податкового кодексу України. Цим нормативним документом було зменшено кількість місцевих податків і зборів з чотирнадцяти до п'яти [38]. Де було визначено два місцеві податки – податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки і єдиний податок та три місцеві збори: туристичний збір, збір за місця для паркування транспортних засобів та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності [35]. Починаючи з 2015 року, збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності було відмінено, а податок на майно отримав нову назву та включає три податки: податок на майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плату за землю(земельний податок).

Податки, в тому числі місцеві, адмініструються через свої функції. В теорії оподаткування існують різні погляди на функції податків та їх види. Більшість дослідників виділяють дві основні функції – фіскальну та розподільчу. Призначення фіскальної функції це збір податкових платежів Від того наскільки буде добре виписаний механізм адміністрування податків настільки успішно буде проявлятися ця функція. На місцевому рівні ця функція сприяє надходженню місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів. Виходячи з цього, органи місцевого самоврядування повинні розглядати кожен місцевий податок та збір з його основного призначення на місцевому рівні. Успішність виконання податками фіскальної функції залежить від правильності обрання об'єктів оподаткування та встановлених ставок податку. Не завжди високі ставки податку надають можливість зібрати більше коштів ніж середні чи низькі. При невисоких ставках у платників податків не виникає бажання щодо ухилення від їх сплати. Також ця функція реалізується через застосування пільг. Місцеві органи не повинні надавати пільги щодо сплати податків лише окремим платникам податку, пільгами повинні користуватися більшість

платників податків. Потреба в коштах на місцевому рівні повинна бути максимально обґрунтованою та правильно визначеною щодо черговості вирішення тих чи інших потреб. При досягненні цього буде успішно реалізована розподільча функція податків. Зібравши до місцевих бюджетів податкові платежі та маючи чіткий план, на які цілі вони можуть бути використані місцеві громади можуть успішно функціонувати. Крім цих двох функцій місцеві податки можуть виконувати і інші функції. Зокрема, стимулюючу функцію. Її призначення зацікавити місцеві громади до стимулювання діяльності на місцевому рівні.

На нашу думку, ця функція сьогодні не може успішно проявлятися, оскільки місцеві органи влади не мають повноважень самостійно встановлювати ті чи інші місцеві податки. Надавши повноваження місцевим органам влади можливість самостійно обирати об'єкт оподаткування, а вони на місцях це бачать набагато краще, можна буде збирати набагато більше доходів. При неефективності запровадженого податку, вони могли б їх швидко скасовувати, та знаходити інший, який може мати певний цільовий характер. Місцеві податки можуть виконувати кредитну функцію, особливо під час значної інфляції та високих ставках на кредити. В цих умовах затримка щодо сплати податків може дати більший ефект, ніж штрафні санкції за несвоєчасну сплату податків.

Місцеве оподаткування набуло нового розвитку з запровадженням з 2015 року реформи місцевого самоврядування та створення об'єднаних територіальних громад. На сьогодні в Україні створено майже 1500 об'єднаних територіальних громад, яким передано значні повноваження щодо формування та використання фінансових ресурсів громад. І в цьому процесі, місцеві податки та збори повинні зайняти одне із основних місць в бюджетах громад.

Таким чином, можна стверджувати, що місцеві податки виникли разом з появою інституту держави. Пізніше, з виокремленням функцій держави та формуванням її територіальних одиниць, розпочався поділ фінансових ресурсів для центральних органів влади та їх місцевих(територіальних) підрозділів. У

формуванні фінансових ресурсів місцевих органів самоврядування важливе місце почали займати місцеві податки та збори. Еволюція їх розвитку показує, що йде постійний пошук місцевих податків та зборів, які дійсно мають відношення до місцевого самоврядування. Реформа децентралізації місцевих органів, яка проходить в Україні направлена на пошук оптимальних шляхів формування місцевих бюджетів.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Вище ми розкрили економічну сутність місцевих податків і зборів, показали еволюцію їх становлення та розвитку. В цьому розділі ми проведемо аналіз податкових надходжень від місцевих податків і зборів та покажемо їх місце у формуванні доходів Зведеного бюджету України та місцевих бюджетів, розкриємо механізм адміністрування місцевих податків та зборів.

Інформація про основні джерела доходів Зведеного бюджету України наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Доходи Зведеного бюджету України, 2017-2019 рр., млн грн*

Показники	Роки			2019р. у % до 2017р.
	2017	2018	2019	
Податкові надходження	828159	986349	1112068	134,3
в т.ч. ПДФО	185686	229901	269757	145,3
податок на прибуток	73397	106182	105546	143,8
рентна плата	51132	50087	63256	123,7
внутрішні податки	435430	507158	565645	129,9
місцеві податки	52587	61026	73575	139,9
екологічний податок	4701	4923	6209	132,0
інші податки	77813	27072	28080	36,0
Неподаткові платежі	188810	197942	211372	111,9
Усього	1016969	1184291	1323440	130,1

*без урахування міжбюджетних трансфертів

** розраховано на основі[42-44].

Дані таблиці 2.1 показують, що за останні роки спостерігається тенденція до зростання доходів Зведеного бюджету України. Так, доходи Зведеного бюджету України (без урахування міжбюджетних трансфертів) в 2019 році становили 1323,4 млрд грн та зросли в порівнянні з 2017 роком на 306,4 млрд грн або 30,1%. Доходи зведеного бюджету в основному формуються за рахунок податкових надходжень, а саме податку на прибуток, податку з доходів фізичних осіб, рентної плати, податку на додану вартість, акцизного податку,

місцевих податків та зборів, екологічного податку та ін. Незначне місце у формуванні Зведеного бюджету належить неподатковим надходженням. Більш детально можна судити про значення тих чи інших доходів Зведеного бюджету, розглянувши їх структуру (табл. 2.2).

Таблиця 2.2
Структура доходів Зведеного бюджету України, 2017-2019 рр., %*

Показники	Роки			2019р. до 2017р., «+», «-»
	2017	2018	2019	
Податкові надходження	81,43	83,29	84,03	+2,6
в т.ч. ПДФО	18,26	19,41	20,38	+2,12
податок на прибуток	7,22	8,96	7,97	+0,75
рентна плата	5,03	4,23	4,78	-0,25
внутрішні податки	42,82	42,82	42,74	-0,08
місцеві податки	5,17	5,15	5,56	+0,39
екологічний податок	0,46	0,42	0,47	+0,01
інші податки	7,65	2,29	2,12	-5,53
Неподаткові платежі	18,57	16,71	15,97	-2,6
Усього	100,0	100,0	100,0	+30,1

*без урахування міжбюджетних трансфертів

** розраховано на основі[42-44].

З таблиці 2.2 видно, що податкові платежі в структурі доходів Зведеного бюджету України становили в 2019 році 84,03%, неподаткові – 15,97%. Основними доходами Зведеного бюджету України є доходи від непрямих податків, зокрема акцизного податку та податку на додану вартість, які в класифікації називають внутрішні податки на товари. В 2019 році в загальних доходах бюджету вони займали більше 42%. Третім важливим джерелом доходів Зведеного бюджету є надходження від податку на доходи фізичних осіб, його доля в 2019 році становила 20,38%. Доходи від місцевих податків та зборів в структурі доходів Зведеного бюджету займають незначне місце, лише 5,56% у 2019 році. Судячи з табл. 2.2 за останні три роки не спостерігається значних змін в структурі доходів Зведеного бюджету України, що в якійсь мірі вказує на деяку стабільність в податковій політиці держави. Розглянемо за рахунок яких доходів формуються місцеві бюджети України (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Доходи місцевих бюджетів України, 2017-2019 рр., млн грн*

Показники	Роки			2019р. у % до 2017р
	2017	2018	2019	
Податкові надходження	201005	323533	270546	134,6
в т.ч. ПДФО	110653	138159	165504	149,6
податок на прибуток	6485	9300	10230	157,7
рентна плата	2471	4821	5278	213,6
акцизний податок	13156	13798	13718	104,3
місцеві податки	52587	61026	73575	139,9
екологічний податок	2978	2142	2239	75,2
інші податки	12675	3287	2	-
Неподаткові платежі	301093	329889	289985	96,3
Усього	502098	562422	560531	111,6

*без урахування міжбюджетних трансфертів

** розраховано на основі [42-44].

Дані таблиці 2.3 показують, на відміну від Зведеного бюджету, доходи місцевих бюджетів за останні три роки зросли незначно. Так, 2019 році до місцевих бюджетів надійшло 560,5 млрд грн доходів, проти 502,1 млрд грн в 2017 році, ріст становить лише 11,6%. Разом з тим, податкові надходження за цей період зросли на 69,5 млрд грн, а неподаткові надходження зменшилися на 11,1 млрд грн, що можна вважати позитивною тенденцією. Найбільший приріст доходів до місцевих бюджетів спостерігається від податку на доходи фізичних осіб, відповідно, на 54,8 млрд грн за цей же період. Це досягнуто за рахунок збільшення мінімальної заробітної плати та виведення частини доходів з тіні. Можна відмітити позитив і в надходженнях доходів від місцевих податків та зборів. Так, в 2019 році від місцевих податків надійшло 73,5 млрд грн, проти, 52,5 млрд грн в 2017 році, ріст становив майже 21 млрд грн. Це є результатом проведення фінансової децентралізації органів місцевого самоврядування, основу якої було закладено в 2015 році. Структуру доходів місцевих бюджетів розглянемо в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Структура доходів місцевих бюджетів України, 2017-2019 рр., %*

Показники	Роки			2019р. до 2017р., «+», «-»
	2017	2018	2019	
Податкові надходження	44,03	41,34	48,26	+4,23
в т.ч. ПДФО	22,04	24,56	29,53	+7,49
податок на прибуток	1,29	1,65	1,83	+0,54
рентна плата	0,49	0,86	0,94	+0,45
акцизний податок	2,62	2,45	2,45	-0,17
місцеві податки	10,47	10,85	13,13	+2,66
екологічний податок	0,59	0,38	0,40	-0,19
інші податки	2,25	0,58	-	-
Неподаткові платежі	59,97	58,66	51,74	-8,23
Усього	100,0	100,0	100,0	+11,6

*без урахування міжбюджетних трансфертів

** розраховано на основі[42-44].

Інформація, що наведена в табл.2.4 показує що в структурі надходжень до місцевих бюджетів переважають неподаткові надходження над податковими надходженнями. Так, в 2019 році неподаткові надходження в структурі доходів місцевих бюджетів становили 51,74%, а податкові – 48,28%. Хоча в відносному значенні ми бачимо їх зменшення на 8,23 відсоткові пункти. Важливим джерелом доходів місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб, і його доля має тенденцію до зростання. В 2019 році податок на доходи фізичних осіб становив у доходах місцевих бюджетів 29,53%, на противагу цьому, на долю місцевих податків та зборів приходиться лише 13,13%.

Таким чином, відмітимо, що на сьогодні місцеві бюджети формуються не за рахунок місцевих податків і зборів, а за рахунок загальнодержавних податків, що не є позитивним напрямком бюджетної політики держави. Виходячи з цього, органи місцевого самоврядування не зможуть самостійно визначати як використовувати бюджетні кошти. В той же час спостерігаються зміни в надходженнях від окремих місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Надходження від місцевих податків і зборів України, млн грн

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019р. у % до 2017р
Податок на майно	29056	31272	37994	130,7
в т.ч.: земельний податок	9649	9870	13349	138,3
орендна плата	16735	17450	19486	116,4
транспортний податок	246	315	276	112,2
Єдиний податок	23388	29564	35270	150,8
в т.ч. 4 група	4270	5272	5273	123,5
Збір за місця для паркування ТЗ	73	100	115	157,5
Туристичний збір	70	90	196	2,8 раз
Всього податків і зборів	52587	61026	73575	139,9

*розраховано на основі [42-44].

Дані таблиці 2.5 показують, що в абсолютному значенні за останні три роки відбувся ріст надходжень до місцевих бюджетів від місцевих податків та зборів. На сьогодні, основними джерелами доходів місцевих бюджетів є місцеві податки, зокрема, податок на майно, до складу якого входить: податок на майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плата за землю і єдиний податок. Інша частина доходів формується за рахунок місцевих зборів, зокрема, туристичного збору за місця для паркування транспортних засобів. Структура доходів від місцевих податків наведена в табл. 2.6.

Дані таблиці 2.6 показують, що основні податкові надходження від місцевих податків і зборів забезпечують податок на майно та єдиний податок, їх надходження в 2019 році становили, відповідно, 51,6 та 47,9%. В той же час, надходження податку від майна в основному забезпечується за рахунок земельного податку, що викликано змінами в земельному законодавстві.

Особливо позитивно на це вплинуло запровадження продажу прав оренди землі через аукціони та передача у власність громад земель, що знаходяться за межами населених пунктів.

Таблиця 2.6

Структура місцевих податків і зборів України, 2017-2019 рр., %

Показники	Роки			2019р. до 2017р., +/-
	2017	2018	2019	
Податок на майно	55,3	51,2	51,6	-3,7
в т.ч.: земельний податок	18,3	16,0	18,1	-0,2
орендна плата	31,8	28,6	26,5	-5,3
транспортний податок	0,5	0,5	0,4	-0,1
Єдиний податок	44,5	48,5	47,9	+3,4
в т.ч. 4 група	8,1	8,6	7,2	-0,9
Збір за місця для паркування ТЗ	0,1	0,2	0,2	+0,1
Туристичний збір	0,1	0,2	0,3	+0,2
Усього податків і зборів	100,0	100,0	100,0	+39,9

* розраховано на основі [42-44].

Ріст надходжень від платників єдиного податку забезпечили підняття розміру мінімально заробітної плати, яка впливає на розмір ставок єдиного податку першої та другої груп. Зміни, що відбулися в земельному законодавстві позитивно вплинули на збільшення надходжень від платників четвертої групи – сільськогосподарських товаровиробників. Натомість, надходження від місцевих зборів практично не впливають на формування доходів місцевих бюджетів. Недоліки, на нашу думку, по транспортному податку криються у невдало обраному об'єкті оподаткування. Визначення бази транспортного податку через мінімальну заробітну плату не відображає реальне становище, а навпаки, з її зростанням виводить з під оподаткування значну кількість автомобілів. Щодо туристичного збору, його запровадження можна вважати вдалим для певних територій України. Проведемо аналіз структури податкових надходжень на

місцевому рівні, для цього використаємо матеріали місцевих бюджетів Житомирської області (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Структура доходів місцевих бюджетів Житомирської області,
2017-2019 рр., млн грн**

Показники	2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	сума	%	сума	%	сума	%
ПДФО	2983,8	66,34	3765,0	68,30	4470,8	67,55
Податок на майно	538,1	11,96	575,4	10,44	771,5	11,65
у т. ч. плата за землю	490,5	10,91	495,5	8,98	664,9	10,04
Єдиний податок	561,7	12,49	722,9	13,11	839,3	12,68
у т.ч. 4 група ЄП	99,1	2,20	126,5	2,29	128,9	1,94
Рентна плата	147,2	3,27	177,3	3,22	206,4	3,12
Акцизний податок	165,9	3,69	153,3	2,78	170,5	2,57
Інші надходження	11,5	2,25	118,2	2,15	159,9	2,42
Разом	4497,2	100,0	5512,1	100,0	6618,4	100,0

Наведені дані в табл. 2.7 показують аналогічну ситуацію з формуванням доходів місцевих бюджетів. Місцеві бюджети Житомирської області формуються в значній частині за рахунок податкових надходжень від податку на доходи фізичних осіб. Так, в 2020 році в структурі доходів місцевих бюджетів Житомирської області податок на доходи становив 67,55 відсотків, на долю місцевих податків приходиться лише 24,33 відсотки.

Розкриємо механізм адміністрування місцевих податків і зборів, зазначивши, що він визначений Податковим кодексом України, а органи місцевого самоврядування лише мають незначний вплив на його корегування. Розпочнемо характеристику з місцевих податків, які є основними в наповненні місцевих бюджетів. До таких відноситься податок на майно, який в свою чергу складається з податку на майно, відмінного від земельної ділянки, транспортного податку та плати за земля. Тобто ми бачимо, що в Україні житлова та земельна нерухомість в оподаткуванні розділена на два окремих об'єкти, в яких використовується різна база оподаткування. Спільним в цих податках є його платники, тобто власники чи орендарі цього майна. Податком на майно, відмінне від земельної ділянки оподатковується житлова

нерухомість, яка включає квартири в багатоквартирних будинках, житлові будинки, котеджі, дачні та садові будинки тощо, та нежитлова(комерційна) нерухомість. Значна частина комерційної нерухомості, це не що інше, як житлова нерухомість, яка була виведена з житлового фонду та була перепланована в магазини салони краси, кафе, ресторани та інші приміщення, які використовуються для ведення бізнесу малими та середніми підприємства. Звичайно, частина комерційної нерухомості була побудована спеціально для комерційних цілей. За базу оподаткування для визначення суми податку з житлової та нежитлової нерухомості законодавець взяв загальну площу будівель, а за одиницю нарахування податку квадратний метр, що в якійсь мірі відповідає світовим стандартам. Ставка податку для визначення податку за майно встановлена у відсотках від мінімальної заробітної плати на початок звітного року, що на нашу думку є невдалим рішенням. Звільнення більшості власників житлової та нежитлової нерухомості від оподаткування(мається на увазі 60, 120 і 180 кв. метри) підтверджує наше твердження. В більшості країн світу для цього застосовується ринкова вартість нерухомості. Таким чином, на нашу думку, механізм адміністрування податку на нерухоме майно в частині житлової та нежитлової нерухомості має недоліки та потребує пошуку шляхів його вдосконалення.

Складовою частиною податку на майно є транспортний податок, який як ми відмічали вище, немає значення для більшості місцевих бюджетів, за виключення кількох великих міст, зокрема Києва, Харкова, Дніпра, Одеси. Надходження від цього податку в структурі доходів від місцевих податків складають менше 0,5%. Сплачується транспортний податок власниками дорогих, елітних та не старше п'яти років автомобілів. Тобто, об'єктом оподаткування є новий та дорогий автомобіль, якщо його вартість перевищує 375 мінімальних заробітних плат на початок року. Які автомобілі (марки, моделі) підпадають під оподаткування транспортним податком визначає Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та до 1 лютого звітного року оприлюднює їх перелік. На нашу думку, цей

податок не відповідає економічній суті транспортного податку, а скоріше є одним із видів податку на багатство.

Ще однією зі складових податку на майно є плата за землю (земельний податок). Платниками цього податку є землевласники та землекористувачі, в т.ч. орендарі. До визначення бази оподаткування законодавець підійшов більш справедливо, взявши за основу нормативно-грошову оцінку землі та з можливістю її індексації на рівень інфляції в країні. Звичайно, це не ринкова вартість землі, як це є в більшості розвинутих країн, але краще ніж база оподаткування, визначена через мінімальну заробітну плату. Ставки податку на землю визначаються у відсотках від її нормативно-грошової оцінки. Власник землі розраховує річну суму плати за землю, яка є в нього станом на 1 січня податкового року та визначає її розмір для сплати помісячно. До недоліків цього податку слід віднести наявність великої кількості пільг для юридичних та фізичних осіб щодо його сплати та окремих видів землі, що не підпадає під оподаткування, що знижує податкову ефективність плати за землю.

В системі місцевого оподаткування, крім вищеперерахованих місцевих податків, наявні два місцевих збори. Зокрема, туристичний збір, який було запроваджено замість курортного та готельного зборів. Туристичний збір сплачують особи, які прибувають на територію певної сільської, селищної чи міської ради, де органи місцевого самоврядування встановили дію туристичного збору. Збір розраховується у відсотках від розміру мінімальної заробітної плати за кожен день проживання(ночівлі) в готелях чи інших, визначених для проживання місцях, в розрахунку за кожен день. В 2020 році ставки податку встановлені в розмірі 0,5% (для внутрішнього туризму) та 5,0% (для в'їзного туризму) від мінімальної заробітної плати. Наприклад, ставки туристичного збору в м. Житомирі на 2020 рік встановлено в розмірі 0,25% та 2,5%, відповідно [30]. Збір за місця для паркування транспортних засобів адмініструється також на місцевому рівні. Його платниками є суб'єкти господарювання які надають послуги із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених

автостоянках [38]. Об'єктом оподаткування виступає земельна ділянка, базою оподаткування площа земельної ділянки, яка виділена на ці цілі. Ставка збору встановлюється у розмірі 0,075 % мінімальної заробітної плати за кожен день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів у гривнях за 1 квадратний метр земельної ділянки [38]. Так, максимальна ставка на 2020 рік становить 3,54 грн за 1 квадратний метр земельної ділянки, що відведена для паркування транспортних засобів.

Таким чином, в підсумку слід відмітити, що місцеві податки та збори є важливим джерелом доходів бюджетів різного рівня. Разом з тим, аналіз фактичних даних щодо надходження доходів від місцевих податків та зборів показує, що вони в Зведеному бюджеті України складають трохи більше п'яти відсотків доходів. В доходах місцевих бюджетів надходження від місцевих податків та зборів займають 13%, а в податкових надходженнях 27%. В останні роки спостерігається тенденція незначного збільшення надходжень від місцевих податків та зборів, що вимагає перегляду підходів до адміністрування місцевих податків і зборів органами місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Провівши дослідження еволюції становлення та розвитку місцевого оподаткування в Україні нами було встановлено позитивні сторони його розвитку та виявлено ряд факторів, які слід вдосконалити. На нашу думку, необхідно процес розпочати з передачі повноважень щодо визначення та встановлення механізмів адміністрування місцевих податків і зборів з Верховної ради України місцевим органам самоврядування. Досвід значної кількості країн показує, що місцеві податки та збори встановлюють органи місцевих громад. Звичайно, органи місцевого самоврядування на місцях набагато краще знають свої потреби у фінансах, їх черговість використання в часі, особливості тієї чи іншої території. Виходячи з цього, вони краще можуть визначити об'єкт оподаткування на тій чи іншій території, термін запровадження місцевого збору, його ставки та ін.. В якійсь мірі, деякі з цих питань вирішувалися в процесі проведення реформи місцевого самоврядування, зокрема створення на базі значної кількості сільських та селищних рад, рад об'єднаннях територіальних громад. Ці громади повинні бути фінансово незалежними, а значить мати достатньо доходів від місцевих податків та зборів, що буде можливим досягти при наданні їм повноважень самостійно визначати перелік податків, їх види(об'єкти оподаткування), розмір ставок податків та перелік пільг по ним. Це вирішило б багато проблемних питань в місцевому оподаткуванні. В іншому випадку, необхідно визначити можливі шляхи вдосконалення механізму адміністрування місцевих податків і зборів, виходячи з існуючих умов. На нашу думку, необхідно внести ряд змін в механізм адміністрування визначених на сьогодні місцевих податків і зборів.

Розпочнемо з транспортного податку. Вище ми розкрили, що є об'єктом оподаткування цього податку. На сьогодні цей податок є насправді не податком на транспортні засоби, а податком на багатство, та має бути загальнодержавним

податком. Підтвердженням цьому є вартість та кількість таких автомобілів в Україні. Так, за даними Державної фіскальної служби України в 2019 році було 3588 елітних автомобілів, що становить лише 0,05% загальної кількості автомобілів, які є на обліку в Україні[48]. Місце реєстрації транспортного засобу не вказує на те, що це є місцевим податком. В цьому випадку, ставку податку не слід прив'язувати до мінімальної заробітної плати, а до ринкової вартості автомобіля, як це робиться в багатьох країнах світу. Залежність бази оподаткування від мінімальної заробітної плати навпаки виводить такі автомобілі з під оподаткування. Так, наприклад, в 2017 році при мінімальній заробітній платі в розмірі 3200 грн та бази оподаткування в розмірі 1200000 грн в переліку перебувало 348 моделей автомобілів, а в 2020 році, відповідно, 4723, 1771125 грн та 216 автомобілів [34]. Це підтверджує тезу, що з ростом мінімальної заробітної плати зростає «податкова» вартість автомобіля, а в сегмент елітних буде відноситися значно менше таких автомобілів. Думка окремих депутатів, які хочуть зменшити базу оподаткування елітних автомобілів заслуговує на увагу. Слід відмітити, що згідно податкового законодавства транспортний податок поширюється лише на елітні автомобілі. Вважаємо що, транспортний податок повинен бути застосований до інших транспортних засобів, зокрема мотоциклів, човнів, яхт, катерів, суден, гелікоптерів, літаків та ін.. Ці види транспортних засобів є не що іншим, як елітним транспортом, а значить вони повинні бути об'єктом оподаткування багатства. На місцевому ж рівні необхідно повернутися до оподаткування транспортних засобів(легкових та вантажних), об'єктом оподаткування повинен бути об'єм внутрішнього згорання двигуна. Сплачувати транспортний податок необхідно не за місцем реєстрації транспортного засобу, а за місцем проживання його власника. В цьому випадку, цей податок буде дійсно місцевим, а надходження від нього будуть одним із джерел місцевих бюджетів.

Одним із джерел доходів місцевих бюджетів, як вище ми відмічали, є податок на майно, а в його складі податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, який має ряд недоліків, які роблять його малоефективним.

Неефективність цього податку криється у звільненні частини житлової нерухомості від оподаткування (60, 120 і 180 квадратних метрів), що практично більшу частину житлової нерухомості виводить з під оподаткування.

Використання досвіду Польщі в оподаткуванні житлової нерухомості надасть цьому податку гідне місце в доходах місцевих бюджетів. Тобто, необхідно запровадити оподаткування житлової нерухомості з першого метра житла, але як альтернативу, слід зменшити ставку податку, наприклад, з 1,5 % до 0,1% від розміру мінімальної заробітної плати на початок року. Такий розмір податку не матиме податкового тиску практично на більшість власників житла, але значно розширить податкову базу та збільшить доходи місцевих бюджетів. Додатковий платіж (25000 грн) для власників елітного житла слід залишити. Не будемо зупинятися на значній кількості пільг щодо цього податку, які надані фізичним і юридичним особам на даний час. Хочемо вказати, ще заздалегідь закладе в цей податок майно, яке не підпадає під оподаткування. Маємо на увазі незавершене будівництво та його реєстрація у відповідному Реєстрі речових прав(тобто введення в експлуатацію). Значна частина не бідних власників використовують це майно, але не сплачують податок на нього. Необхідно внести доповнення до оподаткування такого майна. Податок повинні сплачувати особи з початку його будівництва(площа житла є у проекті), що прискорить будівництво та позитивно відобразиться на надходження до місцевих бюджетів. Крім цього, для посилення контролю за сплатою податку необхідно працювати над внесенням нерухомого майна в електронний реєстр прав власності. По оцінкам деяких експертів на сьогодні в цьому реєстрі перебуває лише 40 % майна [32]. В майбутньому базою оподаткування житлової нерухомості повинна бути її ринкова вартість.

Потребує вдосконалення оподаткування землі, особливо в умовах адміністративно-територіальної реформи. Важливим резервом для збільшення надходжень від оподаткування землі до місцевих бюджетів є передача земель сільськогосподарського призначення, що знаходяться за межами населених пунктів з державної власності в комунальну власність об'єднань

територіальних громад. Так, в 2018 році Держгеокадастр передав об'єднаним територіальним громадам 1,46 млн гектарів земель, що знаходяться за межами населених пунктів, значна частина, яких до цього часу перебувала в тіньовому обробітку [50]. Таким чином, громади зможуть її передавати в оренду через торги на аукціонах на більш вигідних для них умовах. Запровадження продажу права оренди землі через аукціони є досить позитивним напрямом збільшення надходжень місцевих бюджетів. Для підтвердження цього, можна навести аналогічні дані щодо передачі земельних паїв їх власниками в оренду сільськогосподарським підприємствам та передачі державної землі в оренду через аукціони. Так, у 2018 році власники земельних паїв, в середньому по Україні отримали в розрахунку на один гектар 1613,4 грн орендної плати, проти 1369 грн в 2017 році, або на 18 відсотків більше. В оренду в 2018 році було передано 16,9 млн гектарів приватних сільськогосподарських земель. Різняться орендна плата за передані земельні паї і в розрізі окремих областей, що пояснюється як продуктивністю сільськогосподарських угідь, так і умовами їх передачі в оренду. Найвища орендна плата за орендовані земельні паї була в Черкаській та Полтавській областях, відповідно, 3524,7 грн і 2970,1 грн за один гектар. Найменша оплата оренди земельних паїв була в Запорізькій та Херсонській областях, відповідно, 878,0 грн і 926,9 грн за один гектар. Різниця між максимальною і мінімальною орендною платою становить більше як в чотири разів. З іншої сторони, запровадження передачі державної сільськогосподарської землі через механізм аукціонів показує значно вищу плату за оренду навіть в порівнянні з найвищою оплатою власниками земельних паїв через договори її оренди. Так, середня орендна плата за передані в оренду земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності через земельні аукціони на 1 січня 2019 року склала 3431,5 грн, проти 2793,2 грн за один гектар на 1 січня 2018 року, тобто зросла за рік на 23 відсотки. Наприклад, у Хмельницькій області розмір орендної плати становив 7780,8 грн, Вінницькій області – 7136,9 грн, у Полтавській області – 6627,3 грн за один гектар [17]. Слід відмітити, що в оподаткуванні землі існує

значна кількість пільг, які на нашу думку, є необґрунтованими. Виходячи з цього, місцеві органи влади повинні переглянути свої підгоди щодо надання пільг на землю її власникам. Зокрема, надання пільги щодо ведення особистого селянського господарства на земельній ділянці площею 2 гектари є не що інше як узаконене ухилення від сплати цього податку. В багатьох країнах світу значна частина фермерських господарств має таку або меншу площу, але доходи від оподаткування вирощеної на цій площі сільськогосподарської продукції не звільняються від оподаткування. Вважаємо, що для вирішення цього питання необхідно на законодавчому рівні визначити площу земельної ділянки, яка дійсно необхідна для вирощування сільськогосподарської продукції для власного споживання. Площа землі, яка буде перевищувати цей розмір(норму) повинна оподатковуватися на загальних засадах. Необхідно також наближати механізм оподаткування землі до розвинутих країн, де базою оподаткування землі є її ринкова вартість, Цьому буде також сприяти запровадження ринку сільськогосподарської землі в Україні, затвердження законодавства з цього питання перебуває на завершальному етапі. З іншої сторони, в сільському господарстві працюють тисячі суб'єктів підприємництва, які через застосування спрощеної системи оподаткування також мають пільги щодо сплати земельного податку. В цьому випадку, держава надає можливість зменшити сплату податків малим бізнесом через застосування цього режиму оподаткування та мати пільгу по сплаті земельного податку.

Великі можливості щодо збільшення доходів до місцевих бюджетів закладені в місцевих зборах. Зокрема, в туристичному зборі, якщо внести ряд змін в його адміністрування. Запровадження з 2019 року, визначення розміру туристичного збору у відсотках від мінімальної заробітної плати на противагу його визначення від вартості проживання в готельному номері негативно вплинула на надходження від цього збору та сприяла розвитку тіньового сектору готельного сервісу. Від цього порядку визначення суми податку виграли готелі, в яких висока вартість проживання, а на готелі недорогого класу та хостели, навпаки посилюється податковий тиск. Ми підтримуємо точку зору

тих економістів, які пропонують повернутися до визначення розміру туристичного збору за ставками від 0,5 до 5,0% відсотків від вартості проживання в готелях та інших місцях[31].

Особливе місце в системі місцевого оподаткування належить єдиному податку, який визначає механізм функціонування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, яку використовують суб'єкти малого підприємництва. Суб'єкти малого підприємництва з ціллю оподаткування розділені на чотири групи платників єдиного податку. Ось уже протягом майже тридцяти років йде вдосконалення механізму оподаткування малого підприємництва, але значних результатів в цьому не досягнуто. З нашої точки зору, оподаткування за єдиним податком є не що інше як велика офшорна зона в системі оподаткування України. Головне питання, що тут не знайдено реальної бази оподаткування, а застосовується розмір отриманого валового доходу в певній групі платників єдиного податку та надається можливість не вести реальний облік доходів шляхом застосування РРО, а обліковувати їх «на око». На нашу думку, вирішити цю проблему необхідно через запровадження об'єктом оподаткування прибутку та застосування диференційованої ставки податку на прибуток. Ведення бізнесу при цьому повинно супроводжуватися обліком доходів та витрат із застосуванням РРО.

При вдосконаленні механізму справляння місцевих податків і зборів в Україні слід врахувати досвід зарубіжних країн, який висвітлений в наукових працях українських дослідників. Більшість дослідників підкреслюють значення місцевих податків у формуванні доходів місцевих бюджетів та визначають, що основними податками для більшості країн є податок на доходи фізичних осіб та податок на нерухомість. Так, податок на нерухомість в структурі податкових надходжень становить: Франція – 44%, Словаччина – 65%, Чехія – 57%, Польща – 30%, Угорщина – 19%, Італія – 18%, Україна – 13% [28]. В Україні основним податком, який наповнює місцеві бюджети, як ми показали вище, є податок на доходи фізичних осіб. З іншої сторони, він не є місцевим податком, а загальнодержавним. Його надходження до місцевих бюджетів залежать від

того, як вирішить вищий законодавчий орган країни, скільки відсотків від загальної суми направити до місцевих бюджетів. В якійсь мірі виграють ті громади, якщо на їх території є юридично зареєстровані підприємства. Досвід Польщі показує, що цей податок сплачується до місцевих бюджетів за місцем реєстрації фізичної особи.

Висновки, які слід зробити з вищевикладеного підтверджують необхідність вдосконалення механізму адміністрування місцевих податків та зборів. Вимагають перегляду підходи до оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки та необхідності його оподаткування з першого квадратного метра житлової нерухомості. Потребує змін оподаткування транспортних засобів шляхом застосування бази оподаткування об'єму внутрішнього згорання двигуна. Щодо земельного податку, слід відмітити що він має значні резерви для збільшення надходжень до місцевих бюджетів через перегляд пільг, які на сьогодні закладені в його адмініструванні. При вдосконаленні місцевого оподаткування необхідно використати досвід зарубіжних країн, особливо щодо можливостей податку на доходи фізичних осіб, який слід справляти за місцем реєстрації фізичних осіб, а не за юридичною адресою підприємства.

ВИСНОВКИ

По результатам проведеного дослідження можна зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Місцеві податки виникли разом з появою інституту держави. Пізніше, з виокремленням функцій держави та формуванням її територіальних одиниць, розпочався поділ фінансових ресурсів для центральних органів влади та їх місцевих(територіальних) підрозділів. У формуванні фінансових ресурсів місцевих органів самоврядування важливе місце почали займати місцеві податки та збори. Еволюція їх розвитку показує, що йде постійний пошук місцевих податків та зборів, які дійсно мають відношення до місцевого самоврядування. Реформа децентралізації місцевих органів, яка проходить в Україні направлена на пошук оптимальних шляхів формування місцевих бюджетів.

2. Основними джерелами доходів бюджетів різного рівня є податкові та неподаткові надходження. В структурі надходжень до зведеного бюджету України місцеві податки та збори не є основними. Так, в 2019 році в структурі надходжень до Зведеного бюджету України надходження від місцевих податків та зборів становили 5,56 відсотків, що становить 73,575 млрд грн в абсолютному вираженні.

3. В доходах місцевих бюджетів України доля місцевих податків та зборів в 2019 році становила 13,13 відсотків, а в податкових надходженнях за цей період 27,15 відсотків, а ПДФО – 29,63 відсотки. Разом з тим, за останні роки спостерігається ріст доходів від місцевих податків та зборів. Так, в 2019 році до місцевих бюджетів надійшло 73,575 млрд грн місцевих податків та зборів, проти 52,587 млрд грн в 2017 році, або зросли майже на 140% відсотків. Аналогічна ситуація з формуванням доходів на місцевому рівні. Так, місцеві бюджети Житомирської області формуються в значній частині за рахунок податкових надходжень від податку на доходи фізичних осіб. Так, в 2020 році в структурі доходів місцевих бюджетів Житомирської області податок на доходи

становив 67,55 відсотків, на долю місцевих податків приходиться лише 24,33 відсотки.

4. Встановлено, що основні податкові надходження від місцевих податків і зборів забезпечують податок на майно та єдиний податок, їх надходження в 2019 році становили, відповідно, 51,6 та 47,9%. В той же час, надходження податку від майна в основному забезпечується за рахунок земельного податку, що викликано змінами в земельному законодавстві. Особливо позитивно на це вплинуло запровадження продажу прав оренди землі через аукціони та передача у власність громад земель, що знаходяться за межами населених пунктів. Ріст надходжень від платників єдиного податку забезпечили підняття розміру мінімально заробітної плати, яка впливає на розмір ставок єдиного податку першої та другої груп. Зміни, що відбулися в земельному законодавстві позитивно вплинули на збільшення надходжень від платників четвертої групи – сільськогосподарських товаровиробників.

5. Запровадження з 2019 року, визначення розміру туристичного збору у відсотках від мінімальної заробітної плати на противагу його визначення від вартості проживання в готельному номері негативно вплинула на надходження від цього збору та сприяло розвитку тіньового сектору готельного сервісу. Від цього порядку визначення суми податку виграли готелі, в яких висока вартість проживання, а на готелі недорогого класу та хостели, навпаки посилюється податковий тиск.

6. Вищевикладене підтверджує необхідність вдосконалення механізму адміністрування місцевих податків та зборів. Вимагають перегляду підходи до оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки та необхідності його оподаткування з першого квадратного метра житлової нерухомості. Потребує змін оподаткування транспортних засобів шляхом застосування бази оподаткування об'єму внутрішнього згорання двигуна. Щодо земельного податку, слід відмітити що він має значні резерви для збільшення надходжень до місцевих бюджетів через перегляд пільг, які на сьогодні закладені в його адмініструванні. При вдосконаленні місцевого оподаткування

необхідно використати досвід зарубіжних країн, особливо щодо можливостей податку на доходи фізичних осіб, який слід справляти за місцем реєстрації фізичних осіб, а не за юридичною адресою підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова А.С., Грапко Н.В., Жаворонок А.В. Система адміністрування податків в Україні. Фінансові дослідження. 2016. № 1(1). С. 6–12. URL: <http://fr.stu.cn.ua/tmppdf/12.pdf>.
2. Бак Н. А. Місцеве оподаткування в Україні: стан і перспективи посилення дієвості. Економіка: реалії часу. 2018. № 1 (29). С. 12–25.
3. Бандида М. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів бюджету міста. Ринок цінних паперів України. 2012. № 11–12. С. 37–40.
4. Баранник Л.Б. Місцеве оподаткування в Україні: еволюція та перспективи розвитку : монографія / за ред. Л.Б. Баранник. Дніпропетровськ, 2017. 62 с.
5. Бойко О. Еволюція податкової системи України. Ефективність державного управління. 2017. Вип. 2(51). С. 241-247.
6. Бортнік Н.В. Зарубіжна практика місцевого оподаткування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 8. С. 15–17.
7. Булгакова С. О. Податки в зарубіжних країнах. Київ: Основи, 2018. 123 с.
8. Бюджетний кодекс України: редакція від 11. 08. 2013 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
9. Вікторчук М.В. Адміністративно-правове регулювання місцевих податків і зборів в Україні в умовах євроінтеграції. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/11856/7/diss-Viktorchjuk.pdf>
10. Гнидюк І. В. Аналіз формування та виконання місцевих бюджетів за доходами. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2015. Вип. 12(1). С. 167-172.
11. Гнидюк І.В. Шляхи вдосконалення механізму фінансового наповнення місцевого бюджету та реформування міжбюджетних відносин.

Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського. 2015. Вип.6. С. 676-680.

12. Даудова В.Г. Бюджетоутворюючі податки місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації. Харків : Магістр, 2018. № 2. 96 с.

13. Державна фіскальна служба України. URL: <http://www.sfs.gov.ua>.

14. Дема Д.І. Трансформація місцевих податків і зборів в Україні. Наукові горизонти. 2019. №4(77). С.13-20.

15. Дема Д.І. Місце та перспективи місцевих податків в реалізації фінансової політики регіонального розвитку//Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали міжн.-наук. прак. конф.(10-11 жовт. 2019 р.). – Житомир, 2019. – с.21-26.

16. Довідка Міністерства фінансів України щодо стану виконання місцевих бюджетів. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.

17. Державні паї торік здавалися в оренду дорожчє, ніж приватні – Держгеокадастр. URL: www.ukrinform.ua/rubric-economy/2631878-derzavni-pai-torik-zdavalisa-v-orendu-dorozce-niz-privatni-derzgeokadastr.html

18. Жмурко Н. В. Зарубіжний досвід країн європейського союзу у сфері удосконалення системи оподаткування та доцільність його застосування в Україні. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 22.3. С. 17-39.

19. Замкова Н. Л., Гнидюк І. В., Романовська Ю. А. Державні фінанси. Вінниця. 2015. 463 с.

20. Калустян Я.В. Оцінка місцевого оподаткування зарубіжних країн. Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». 2013. № 49. С. 200–205.

21. Кириленко О.П. Фінансова незалежність місцевого самоврядування. Фінанси України. 2011. № 1. С. 34-39.

22. Кміть В.М., Вовчанський Ю.В. Оцінка механізму адміністрування та регулювання місцевих податків та зборів в Україні. Мукачівський державний університет. Електронне наукове фахове видання «Економіка і суспільство». 2018. № 15. С. 656–662.

23. Крисоватий А.І. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації : монографія / за ред. А.І. Крисоватий, Т.Л. Томнюк. Тернопіль : Економічна думка, 2018. 212 с.

24. Літвінов М.В., Гудзь О.С. Вдосконалення оподаткування землі – важливий резерв надходжень до місцевих бюджетів. Фінансове забезпечення економіки: матеріали студентської науково-практичної конференції, 2 червня 2020р. – Житомир: ЖНАЕУ, 2020. С.18-24.

25. Літвінов М.В. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування. Сучасний профіль міжнародних економічних відносин в умовах пандемії: матеріали студентської науково-практичної конференції, 26 листопада 2020р. – Житомир: ПНУ, 2020 (подано до друку).

26. Літвінов М.В., Стретович О.А. Склад та структура надходжень до Зведеного бюджету від податку і збору на доходи фізичних осіб. Студентські наукові читання: матеріали студентської науково-практичної конференції, 20 листопада 2020р. – Житомир: ПНУ, 2020 (подано до друку).

27. Мельник Л. М. Фінансові ресурси регіону та їх роль у реструктуризації економіки. Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Економічні науки. 2011. №3. С. 291–294.

28. На чому заробляють місцеві бюджети в країнах Європи та в Україні? URL:<http://cost.ua/744-na-chomu-zaroblyayut-mistsevi-byudzhety-v-krayinakh-evropy-ta-v-ukrayini/>

29. Офіційний веб-сайт Житомирської міської ради URL: <http://zt-rada.gov.ua>

30. Ставки місцевих податків на території м. Житомира в 2020 році. URL:[http://zt-rada.gov.ua/?3398\[0\]=9963](http://zt-rada.gov.ua/?3398[0]=9963)

31. Туристам в Україні не раді: як депутати підвищили плату за відпочинок. URL: <http://www.epravda.com.ua/columns/2019/01/21/644474/>

32. Платити податки інакше. URL: http://tvoemisto.tv/news/platyty_podatky_inakshe_98332.html

33. Податкова система: навч. посіб. / Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін. Харків : Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
34. Перелік автомобілів, які є об'єктом оподаткування в 2017 і 2020 рр. URL:<https://www.me.gov.ua/vehicles/CalculatePrice?lang=uk-UA>
35. Проць Н.В. Сутність та фіскальна роль місцевих податків та зборів в умовах реформування бюджетного та податкового законодавства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип.13. с.536-541
36. Про систему оподаткування. Закон України від 25 червня 1991 р., №1251. zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12#Text
37. Про місцеві податки і збори. Декрет КМУ від 20 травня 1993 р., №56-93. [/zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-93#Text](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-93#Text)
38. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
39. Покатаєва О.В. Справляння туристичного збору в Україні в контексті сучасного законодавства. Податкове право. 2012. №1(19). С. 21-24
40. Полчишин Г. Місцеві податки та збори в Україні та закордоном. Фінансове право. 2019. № 4. С. 162–165.
41. Письменний В.В. Місцеве оподаткування в умовах реформування податкової системи: монографія. – Тернопіль, 2011. 196с.
42. Річний звіт про виконання Державного бюджету за 2017 рік. URL: www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2017-rik
43. Річний звіт про виконання Державного бюджету за 2018 р. www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2018-rik
44. Річний звіт про виконання Державного бюджету за 2019 рік. URL: www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2019-rik
45. Слухай С. В., Гончаренко О. В. Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів в Україні. Фінанси України. 2017. № 8. С. 63–72.

46. Ткаченко А. В. Історія становлення та розвитку податкової системи.
URL: <http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/25-2-22-2013.pdf>
47. Цимбалюк І.О., Підцерковний Б.В. Роль податків у забезпеченні фінансової автономії органів місцевого самоврядування. Вісник Запорізького національного університету. 2014. № 2(22). С. 179-187.
48. У ДФС розповіли, скільки в Україні елітних автомобілів.URL:
<https://www.epravda.com.ua/news/2019/08/18/650708/>
49. Чугунов І. Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни. Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.
50. Уряд передав 1,46 млн га землі за межами населених пунктів у власність 659 ОТГ. URL: <https://www.decentralization.gov.ua/news/10381>